

ADHEZNÍ ŘÍZENÍ VE ŠVÝCARSKU – INSPIRACE PRO ČESKÉHO ZÁKONODÁRCE

Andrea Beranová*

Abstrakt: Článek obsahuje rozbor švýcarského adhezního řízení. První kapitola je zaměřena na subjekty adhezního řízení, tj. na osobu, která v něm uplatňuje občanskoprávní nároky (civilní žalobce), a osobu, která má tyto nároky uspokojit (obviněný). Druhá kapitola specifikuje občanskoprávní nároky, které mohou být předmětem adhezního řízení. Poslední kapitola popisuje průběh adhezního řízení ve čtyřech fázích – uplatnění občanskoprávního nároku (zahájení adhezního řízení), rozhodnutí o občanskoprávním nároku, opravné řízení, a výkon rozhodnutí. Na analýzu švýcarské právní úpravy navazuje závěrečná úvaha nad tím, čím by se český zákonodárce mohl v rekodifikaci trestního práva procesního inspirovat a čeho by se měl vyvarovat.

Klíčová slova: poškozený, adhezní řízení, trestní řízení

ÚVOD

Právní úprava adhezního řízení prodělala v poslední době mnoho změn. Za všechny je možné zmínit například uložení důkazní povinnosti poškozenému (2013),¹ rozšíření adhezního řízení o náhradu nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení (2011),² zakotvení práva nemajetného poškozeného na bezplatné zastoupení advokátem (2001),³ zavedení povinnosti soudu přiznat uplatněný nárok na náhradu škody, která je součástí popisu skutku (2001)⁴ nebo právo poškozeného na přisouzení nároku v cizí měně (2001).⁵ Vývoj institutu adhezního řízení však zdaleka není u konce. O tom svědčí i připravovaná rekodifikace trestního práva procesního, která počítá s dalším posílením práv poškozeného. Východiska a principy nového trestního řádu z roku 2014 obsahují např. právo poškozeného podat soukromou žalobu.⁶

V rámci přípravy nového trestního řádu může být užitečná komparace jednotlivých institutů se zahraničními právními řády. Švýcarský právní řád je pro české právní prostředí významný, neboť je součástí kontinentálního právního systému. Právní úprava Švýcarské konfederace je zajímavá i z toho důvodu, že adhezní řízení má v této zemi

* JUDr. Andrea Beranová, interní doktorandka na katedře trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. E-mail: beranova@prf.cuni.cz. Tento článek byl zpracován v rámci projektu Grantové agentury Univerzity Karlovy v Praze, který je registrován pod č. 364313.

¹ Česko. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2013, částka 20, s. 322–348.

² Česko. Zákon č. 181 ze dne 8. června 2011, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 66, s. 1850–1853.

³ Česko. Zákon č. 265 ze dne 29. června 2001, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 102, s. 6366–6422.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Dostupné z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>>.

dlouhou tradici. Právo poškozeného na uplatnění soukromoprávních nároků znaly všechny kantonální trestní řády (srov. např. čl. 3 odst. 1 StPO-Bern,⁷ § 192 StPO-Zürich,⁸ § 5 StPO-Luzern⁹) a zákon o trestním řízení před Spolkovým trestním soudem (čl. 34 BStP¹⁰). Dne 1. ledna 2011 nabyl účinnosti nový trestní řád (dále jen „StPO“¹¹), který poprvé v historii Švýcarska sjednotil trestní řízení. Tento moderní kodex obsahuje velkorysou úpravu adhezního řízení, která by českému zákonodárci mohla sloužit jako inspirační zdroj.

Cílem tohoto článku je nejprve popsat švýcarské adhezní řízení a následně odpovědět na otázky: Kdo je subjektem adhezního řízení? Co tvoří předmět adhezního řízení? Jak se adhezní řízení zahajuje? Které orgány a jakým způsobem mohou o předmětu adhezního řízení rozhodnout? Jakými opravnými prostředky se lze bránit proti rozhodnutí v adhezním řízení? Jak probíhá výkon rozhodnutí v adhezním řízení? Odpověď na tyto otázky mně pak umožní závěrečnou úvahu nad tím, čím by se český zákonodárcce v rekodifikaci trestního práva procesního mohl inspirovat a čeho by se naopak měl vyvarovat.

1. SUBJEKTY ŠVÝCARSKÉHO ADHEZNÍHO ŘÍZENÍ

Subjektem řízení je obecně ten, kdo má vliv na jeho průběh a kterému zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo ukládá určité procesní povinnosti. Do kategorie subjektů švýcarského adhezního řízení vstupují jak orgány veřejnoprávní – vrchnostenské (soud, státní zástupce, policie), tak osoby soukromého práva. Ačkoliv adhezní řízení se odehrává v rámci trestního řízení, má charakter sporného civilního procesu. Z toho důvodu má na existenci tohoto řízení, a postup v něm, největší vliv osoba, která v něm uplatňuje občanskoprávní nároky (civilní žalobce), a osoba, která má tyto nároky uspokojit (obviněný).

1.1 Civilní žalobce

Civilním žalobcem¹² se může stát poškozený (čl. 122 odst. 1 StPO), oběť (čl. 116 odst. 1 StPO), příbuzní oběti (čl. 122 odst. 1 StPO) nebo právní nástupce poškozeného (čl. 121 StPO). Postavení civilního žalobce nabývají tyto osoby prohlášením, že v trestním řízení uplatňují občanskoprávní nároky, které vznikly v souvislosti s trestným činem (čl. 119 odst. 2 StPO). Prohlášení je nutno učinit vůči policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci nejpozději do konce přípravného řízení (čl. 118 odst. 3 StPO). O možnosti učinit prohlášení je povinen státní zástupce po zahájení přípravného řízení oprávněné osoby poučit (čl. 118 odst. 4 StPO).

⁷ StPO-Bern = zákon ze dne 20. května 1928 o trestním řízení v kantonu Bern.

⁸ StPO-Zürich = zákon ze dne 4. května 1919 o trestním řízení v kantonu Zürich.

⁹ StPO-Luzern = zákon ze dne 3. června 1957 o trestním řízení v kantonu Luzern.

¹⁰ BStP = zákon ze dne 15. června 1934 o řízení před Spolkovým trestním soudem.

¹¹ StPO (Strafprozessordnung) = zákon ze dne 5. října 2007, trestní řád.

¹² Pojem „civilní žalobce“ je jednou ze dvou subkategorií pojmu „soukromý žalobce“. Vedle civilního žalobce nabývá postavení soukromého žalobce také „trestní žalobce“. Trestním žalobcem je ten, kdo podal návrh na trestní stíhání ohledně některého z tzv. návrhových deliktů.

1.1.1 Poškozený

Švýcarský trestní řád definuje poškozeného v čl. 115 odst. 1. Druhý odstavec čl. 115 StPO stanoví, za jakých podmínek lze za poškozeného považovat osobu, která pojmové znaky poškozeného podle prvního odstavce nenaplní.

Poškozený podle čl. 115 odst. 1 StPO

Podle čl. 115 odst. 1 StPO je poškozeným osoba, jejíž práva byla trestným činem bezprostředně porušena.

Bezprostřední porušení

Švýcarská nauka¹³ i praxe¹⁴ považuje za bezprostředně poškozeného nositele právního statku, který skutková podstata trestného činu chrání. Z okruhu poškozených jsou proto vyloučeni zejména právní nástupci poškozeného a osoby trestným činem poškozené jen nepřímo.¹⁵

Právním nástupcem poškozeného je fyzická nebo právnická osoba, která nabytá občanskoprávní nároky z trestného činu vzešlé. Nezáleží na tom, zda právním důvodem nabytí pohledávky byl zákon, právní úkon nebo jiná právní skutečnost. Rozhodující není ani to, zda se jedná o univerzální nebo singulární sukcesí. Právními nástupci poškozeného jsou např. dědici, nástupnické právnické osoby (v případě fúze, rozdělení, sloučení nebo převodu majetku), pojišťovny, cesionáři, nebo osoby odpovědné za škodu způsobenou obviněným.

Nepřímo poškozeným je ten, kdo v důsledku spáchání trestného činu utrpěl škodu z důvodu zvláštního vztahu k nositeli právního statku, který je skutkovou podstatou chráněn. Např. zaměstnavatel, jenž utrpěl škodu tím, že jeho zaměstnanec byl práce neschopný v důsledku těžké újmy na zdraví způsobené pachatelem, je osobou poškozenou jen nepřímo.¹⁶

Porušení práv

K tomu, aby byl někdo poškozeným, není třeba, aby mu vznikla nějaká újma. Podmínka bezprostřednosti se vztahuje pouze k porušení práv, nikoli k vzniku újmy. Poškozeným může být tudíž osoba, které nevznikla žádná újma, pokud je nositelkou právního statku, který skutková podstata trestného činu chrání. Např. vlastník domu je poškozeným ve smyslu čl. 115 odst. 1 StPO i tehdy, když mu v důsledku spáchání trestného činu porušování domovní svobody (čl. 186 StGB) nevznikne majetková nebo nemajetková újma, neboť je nositelem právního statku (tj. domovní svoboda), který skutková podstata trestného činu chrání.¹⁷

¹³ SCHMID, N. *Handbuch des schweizerischen Strafprozessrechts*. 2. Auflage. Zürich: Dike, 2013, s. 263; OBERHOLZER, N. *Grundzüge des Strafprozessrechts*. 3. Auflage. Bern: Stämpfli, 2012, s. 188; PIETH, M. *Schweizerisches Strafprozessrecht. Grundriss für Studium und Praxis*. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2009, s. 94.

¹⁴ Švýcarsko. Spolkový soud. Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 3. června 2002. In: *Sbírka rozhodnutí Spolkového soudu*, ročník 128, svazek I, s. 218.

¹⁵ NIGGLI, M. A. – HEER, M. – WIPRÄCHTIGER, H. *Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung*. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 747.

¹⁶ REHBERG, J. Zum zürcherischen Adhäsionsprozess. In: P. Forstmoser – H. Giger – A. Heini – W. R. Schluep (Hrsg.). *Festschrift für Max Keller zum 65. Geburtstag*. Zürich: Schulthess, 1989, s. 631.

Bezprostřední porušení práv není podmíněno ani dokonáním trestného činu.¹⁸ Práva osob mohou být bezprostředně porušena již tím, že se pachatel o následek předvídaný příslušnou skutkovou podstatou alespoň pokusí. Je tomu tak proto, že jednání, které směřuje k dokonání trestného činu, ohrožuje právní statek chráněný trestním zákonem, a tím porušuje práva nositele tohoto statku. U přípravy trestného činu není bezprostřední porušení práv myslitelné, neboť uvedené vývojové stadium není trestné podle švýcarského trestního zákoníku (srov. čl. 22 StGB¹⁹). Místo obecné trestnosti přípravy obsahuje zvláštní část švýcarského trestního zákoníku řadu skutkových podstat, které jsou materiálně přípravným jednáním. Např. podle čl. 260bis odst. 1 StGB lze uložit trest odnětí svobody až do výše pěti let pachateli, který činí konkrétní technická a organizační opatření, z jejichž charakteru a rozsahu je zřejmé, že plánuje spáchání trestného činu vraždy, těžkého ublížení na zdraví, zohavení ženských genitálií, loupeže, zblavení osobní svobody, únosu, braní rukojmí, zhářství, genocidy, útoku proti lidskosti nebo válečných zločinů. Ni tato přípravná jednání, jejichž spáchání švýcarský trestní zákoník povýšil na dokonané trestné činy, však nejsou způsobilá bezprostředně porušit práva konkrétní osoby. Důvodem je, že nebezpečí, které hrozí zájmu chráněnému trestním zákonem, je zatím příliš vzdálené.

V případech ohrožovacích trestných činů je třeba rozlišovat mezi abstraktně a konkrétně ohrožovacími delikty. Konkrétně ohrožovací delikt²⁰ má pravidelně za následek bezprostřední porušení práv, neboť jeho spáchání působí bezprostřední nebezpečí pro individuální osoby. U abstraktně ohrožovacích deliktů (např. trestný čin porušení pravidel silničního provozu podle čl. 90 SVG²¹) je situace obdobná jako u přípravných jednání. To znamená, že naplnění skutkové podstaty abstraktně ohrožovacího deliktu může jen výjimečně vést k bezprostřednímu porušení práv. Příkladem takové výjimky je trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti (čl. 305bis StGB). Právním statkem, který tato skutková podstata chrání, je řádné fungování tržního hospodářství. Na první pohled by se mohlo zdát, že spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti nemůže porušit práva individuálních osob, neboť nositelem chráněného právního statku je stát. Podle názoru Spolkového soudu²² však řádné fungování tržního hospodářství není jediným zájmem, který je touto skutkovou podstatou chráněn. Kromě řádného fungování tržního hospodářství se sekundárně sleduje také znovunabytí majetkových hodnot odčerpaných základní trestnou činností. Spolkový soud proto dovodil, že osoba, která byla poškozena základní trestnou činností (např. podvodem), je v trestním řízení vedeném pro trestný čin legalizace výnosu z trestné činnosti také poškozeným, pokud tzv. praní peněz zmařilo navrácení majetkových hodnot, které jí byly základní trestnou činností odčerpany. Naproti tomu pokud tato navazující trestná činnost navrácení neoprávněně

¹⁷ NIGGLI, M. A. – HEER, M. – WIPRÄCHTIGER, H. *Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung*. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 745.

¹⁸ SCHMID, N. *Handbuch des schweizerischen Strafprozessrechts*. 2. Auflage. Zürich: Dike, 2013, s. 263.

¹⁹ StGB (Strafgesetzbuch) = zákon ze dne 21. prosince 1937, trestní zákoník.

²⁰ Např. trestný čin neposkytnutí pomoci (čl. 127 StGB), nebo trestný čin obecného ohrožení spáchaný prostřednictvím výbušniny a jedovatého plynu (čl. 224 StGB), exploze plynu, benzínu a petroleje (čl. 223 StGB), nebo povodně, sesuvu půdy a skalního masivu (čl. 227 StGB).

²¹ SVG (Strassenverkehrsgesetz) = zákon ze dne 19. prosince 1958 o silničním provozu.

²² Švýcarsko. Spolkový soud. Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 8. září 2003. In: *Sbírka rozhodnutí Spolkového soudu*, ročník 129, svazek IV, s. 322.

odčerpáných majetkových hodnot jen ohrozila, nelze osobu, která byla poškozena základem trestnou činností považovat za poškozeného trestným činem legalizace výnosu z trestné činnosti.

Osoby

Poškozeným může být fyzická i právnická osoba.²³ Právnické osoby veřejného práva (např. stát) jsou poškozené, pokud byly zasaženy jako subjekty soukromého práva.

Pro postavení poškozeného není překážkou, že určitá osoba není plně svéprávná. Proto se poškozeným mohou stát např. nezletilci (čl. 13 ZGB²⁴), osoby omezené ve svéprávnosti (čl. 19d ZGB), nebo právnické osoby, které nemají ustanoveny orgány v souladu se zákonem a stanovami (čl. 54 ZGB).

Status poškozeného je ovšem podmíněn právní osobností.²⁵ Útvary bez právní osobnosti (např. smlouva o sdružení podle čl. 530 a násl. OR²⁶) nemohou být poškozeným ve smyslu čl. 115 StPO. Byl-li trestný čin spáchán k tíži sdružení, jsou poškozenými fyzické a právnické osoby, které jsou jeho členy. Procesní práva poškozeného mohou vykonávat členové sdružení jen společně. Spáchal-li trestný čin k tíži sdružení jeho člen, nemůže vystupovat zároveň v roli poškozeného. Procesní práva poškozeného pak vykonávají členové, kteří se na trestném činu neúčastnili. Stejně principy se uplatňují v případech, že trestný čin byl spáchán k tíži společenství dědiců (čl. 602 ZGB).

Právní osobnost musí existovat v době spáchání trestného činu a trvat po dobu trestního řízení. Fyzické osoby se mohou stát poškozeným od narození do smrti (čl. 31 odst. 1 ZGB). Právnické osoby musí být v době spáchání trestného činu zapsané v obchodním rejstříku, pokud má zápis konstitutivní význam (např. u obchodních společností podle čl. 52 odst. 1 ZGB). Má-li zápis pouze deklaratorní význam (např. u spolků podle čl. 61 odst. 2 ZGB), mají právnické osoby právní osobnost již ode dne svého založení. Právnická osoba ztrácí právní osobnost výmazem z obchodního rejstříku. Zrušení právnické osoby, likvidace, nebo prohlášení konkurzu nemají na její právní osobnost žádný vliv.

Ztráta právní osobnosti v období mezi spácháním trestného činu a pravomocným ukončením trestního řízení je zčásti řešena institutem právního nástupce.²⁷

Poškozený podle čl. 115 odst. 2 StPO

Podle čl. 115 odst. 2 StPO se za poškozeného považuje osoba, která je oprávněná podat návrh na trestní stíhání ohledně některého z návrhových deliktů²⁸ (trestní žaloba). Právo na podání trestní žaloby vyplývá z čl. 30 StGB nebo z ustanovení zvláštních zákonů.

²³ OBERHOLZER, N. *Grundzüge des Strafprozessrechts*. 3. Auflage. Bern: Stämpfli, 2012, s. 188.

²⁴ ZGB (Schweizerisches Zivilgesetzbuch) = zákon ze dne 10. prosince 1907, občanský zákoník.

²⁵ HAUSER, R. – SCHWERI, E. – HARTMANN, K. *Schweizerisches Strafprozessrecht*. 6. Auflage. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2005, s. 142.

²⁶ OR (Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht)) = zákon ze dne 30. března 1911 o závazkovém právu (dodatek k občanskému zákoníku).

²⁷ Viz kapitola 1. 1. 4.

²⁸ Návrhovými delikty jsou některé trestné činy proti majetku, trestný čin ublížení na zdraví podle čl. 123 č. 1 a čl. 125 odst. 1 StGB, trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, trestný čin nebezpečného vyhrožování (čl. 180 StGB), trestné činy záležející v sexuálním obtěžování, trestný čin porušování domovní svobody (čl. 186 StGB), trestný čin exhibicionismu (čl. 194 StGB), trestný čin zanedbání povinné výživy (čl. 217 StGB), trestný čin únosu dítěte (čl. 220 StGB), nebo trestné činy porušující předpisy o pravidlech hospodářské soutěže.

Podle čl. 30 odst. 1 StGB je k trestní žalobě oprávněn každý, kdo byl návrhovým deliktem poškozen. Bylo již řečeno, že švýcarská nauka považuje za poškozeného pouze nositele právního statku, který byl trestným činem bezprostředně zasažen. Naproti tomu soudní praxe přiznává právo na podání trestní žaloby také osobám, které nejsou nositeli dotčeného právního statku. Tak např. Spolkový soud²⁹ přiznal právo podat trestní žalobu nejen vlastníkov, ale i nájemci, který měl odcizenou věc v držbě. Nájemce, ačkoli není nositelem příslušného právního statku (tj. vlastnictví), je podle názoru Spolkového soudu oprávněn podat trestní žalobu, neboť v případě odcizení pronajímané věci může být v konkrétním případě víc postižen, než vlastník samotný.

Byl-li návrhový delikt spáchán proti nesvéprávnímu, je k podání trestní žaloby oprávněn jeho zákonný zástupce (čl. 30 odst. 2 StGB). Zastupuje-li poškozeného poručník nebo opatrovník, disponuje s právem na podání trestní žaloby také orgán sociálně-právní ochrany dětí. Právo zákonného zástupce a orgánu sociálně-právní ochrany dětí je samostatné a nezávislé na vůli poškozeného.³⁰

Zvláštním ustanovením, které přiznává právo k podání trestní žaloby je např. čl. 23 UWG.³¹ Podle tohoto ustanovení mají v případě spáchání trestného činu nekalé soutěže právo podat trestní žalobu organizace na ochranu spotřebitelů, a dále profesní nebo zájmové spolky, které jsou podle stanov oprávněny hájit ekonomické zájmy svých členů.

1.1.2 Oběť

Obětí je podle čl. 116 odst. 1 StPO poškozený, který v důsledku trestného činu utrpěl na své tělesné, sexuální nebo psychické integritě. Z uvedené definice vyplývá, že postavení oběti může mít jen ten, kdo splňuje kumulativně dvě podmínky. Za prvé, dotčená osoba musí být poškozeným. Za druhé, trestný čin musí vyvolat zákonem popsáné účinky, tj. musí porušit tělesnou, sexuální nebo psychickou integritu. Tzv. přímé oběti jsou proto užší kategorií poškozených ve smyslu čl. 115 odst. 1 StPO. Oproti poškozenému je tento pojem užší také v tom směru, že obětí může být pouze fyzická osoba.

1.1.3 Příbuzní oběti

Příbuznými oběti (tzv. nepřímé oběti) jsou podle čl. 116 odst. 2 StPO manžel, děti, rodiče nebo jiné blízké osoby. Do skupiny „jiných blízkých osob“ mohou podle konkrétních okolností případu spadat sourozenci, partneři, nebo přátelé.³² Příbuzní oběti se mohou stát civilním žalobcem jen tehdy, pokud uplatňují vůči obviněnému svůj vlastní občanskoprávní nárok. Např. dojde-li k usmrcení živitele rodiny, mají pozůstalí proti pachateli nárok na náhradu nákladů na výživu.

²⁹ Švýcarsko. Spolkový soud. Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 20. prosince 1991. In: *Sbírka rozhodnutí Spolkového soudu*, ročník 117, svazek IV, s. 437.

³⁰ DONATSCH, A. *Schweizerisches Strafgesetzbuch. Kommentar*. 19. Auflage. Zürich: Orell Füssli, 2013, s. 91.

³¹ UWG (Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb) = zákon ze dne 19. prosince 1986 proti nekalé soutěži.

³² GOMM, P. – ZEHNTNER, D. *Kommentar zum Opferhilfegesetz*. 3. Auflage. Bern: Stämpfli, 2009, s. 30–31.

1.1.4 Právní nástupce poškozeného

Ustanovení čl. 121 StPO říká, že procesní práva poškozeného přecházejí na dědice nebo jiné právní nástupce, kteří nabyli jeho občanskoprávní nároky ze zákona. Osoby, které nabyly občanskoprávní nároky z jiného právního důvodu, nevstupují do procesních práv poškozeného. Např. převede-li poškozený své občanskoprávní nároky smlouvou o postoupení pohledávky (čl. 164 OR), nepřecházejí jeho procesní práva na cesionáře. Proto se cesionář nemůže stát civilním žalobcem, a nemůže ani pokračovat v již podané civilní žalobě.

Přechod procesních práv poškozeného se uskuteční jen v případech, že se nevzdal práv spojených s civilní žalobou (srov. čl. 121 odst. 1 StPO). Vzdání se civilní žaloby nebo její zpětvzetí je definitivní, a působí i vůči právním nástupcům poškozeného za předpokladu, že bylo učiněno předtím, než nabyli jeho občanskoprávní nároky. Pokud by poškozený zemřel po ukončení přípravného řízení, aniž by se stal civilním žalobcem, má to vůči právním nástupcům stejné účinky, jako kdyby se tohoto práva vzdal výslovným prohlášením.

Dědici

Po smrti poškozeného přecházejí jeho procesní práva jen na příbuzné ve smyslu čl. 110 odst. 1 StGB,³³ kteří zdědili jeho občanskoprávní nároky. U jiných dědiců (např. neregistrovaný partner), nepřichází vstup do procesních práv poškozeného v úvahu.

Omezení procesního nástupnictví na příbuzné ve smyslu čl. 110 odst. 1 StGB komplikuje aktivní legitimaci v adhezním řízení. Podle švýcarského občanského práva nabývají všichni dědici (tj. jak zákonní, tak testamentární) majetkové hodnoty po zůstaviteli ze zákona (čl. 560 odst. 2 ZGB). Existuje-li několik oprávněných dědiců, pak se pozůstalost až do pravomocného ukončení dědického řízení nachází ve společenství dědiců (čl. 602 ZGB). O pozůstalosti (včetně občanskoprávních nároků z trestného činu vzešlých) mohou dědici rozhodovat jen společně. Žádný z dědiců nemůže s těmito nároky nakládat samostatně a nezávisle na ostatních dědicích. Při jejich uplatnění v adhezním řízení vzniká nucené společenství. Ustanovení čl. 121 odst. 1 StPO však považuje za aktivně legitimované pouze příbuzné ve výše uvedeném smyslu. Zahrnuje-li společenství dědiců i jiné osoby, postrádají příbuzní aktivní legitimaci v adhezním řízení. Tento nesoulad se v praxi řeší tak, že do práv poškozeného v trestním řízení vstupují všichni dědici.³⁴

Jiní právní nástupci

Právní nástupci, kteří nabývají pohledávky poškozeného ze zákona, jsou zejména pojišťovny (čl. 72 odst. 1 VVG³⁵), kantony podporující oběti trestných činů (čl. 7 OHG³⁶), nebo majetková podstata po prohlášení konkurzu na poškozeného.

³³ Podle čl. 110 odst. 1 StGB jsou příbuznými manžel, registrovaný partner, příbuzný v pokolení přímém, plnorodý a polorodý sourozenec, adoptivní rodiče, adoptovaný sourozenec nebo adoptované dítě.

³⁴ NIGGLI, M. A. – HEER, M. – WIPRÄCHTIGER, H. *Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung*. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 795.

³⁵ VVG (Versicherungsvertragsgesetz) = zákon ze dne 2. dubna 1908 o pojistné smlouvě.

³⁶ OHG (Opferhilfegesetz) = zákon ze dne 23. března 2007 o pomoci obětem trestných činů.

1.2 Obviněný

Obviněným je ten, kdo je v trestním oznámení, návrhu na trestní stíhání, nebo v procesním úkonu orgánu činného v trestním řízení ze spáchání trestného činu podezírán, obviněn nebo obžalován (čl. 111 odst. 1 StPO). Trestní (adhezní) řízení je možné vést proti dospělému, mladistvému nebo právnické osobě. Mladistvým je ten, kdo spáchal trestný čin mezi desátým a osmnáctým rokem života (čl. 3 odst. 1 JStG³⁷). Právnickou osobou se rozumí právnická osoba soukromého práva, veřejného práva (s výjimkou územních celků, kam patří např. Švýcarská konfederace, kantony, obce) a vícečlenná nebo jednočlenná obchodní společnost (čl. 102 odst. 4 StGB). Proti jmenovaným právnickým osobám lze vést trestní (adhezní) řízení jen potud, pokud přichází jejich trestní odpovědnost v úvahu. Právnická osoba odpovídá za trestný čin v rámci subsidiární (čl. 102 odst. 1 StGB) a nezávislé trestní odpovědnosti (čl. 102 odst. 2 StGB). Subsidiární trestní odpovědnost je koncipována tak, že právnická osoba odpovídá za jakýkoliv trestný čin uvedený ve zvláštní části trestního zákoníku (případně vedlejších trestních zákonech) tehdy, pokud není možno přičíst toto protiprávní jednání konkrétní fyzické osobě. Nezávisle na trestní odpovědnosti fyzické osoby přichází trestní odpovědnost právnické osoby v úvahu pouze u taxativně vyjmenovaných trestných činů. Jedná se o trestný čin zločinecké organizace (čl. 260ter StGB), financování terorismu (čl. 260^{quinquies} StGB), praní peněz (čl. 305bis StGB), a úplatkářství (čl. 322ter, 322^{quinquies}, 322^{septies} StGB a čl. 4a odst. 1 písm. a) UWG).

2. PŘEDMĚT ŠVÝCARSKÉHO ADHEZNÍHO ŘÍZENÍ

Předmětem adhezního řízení mohou být občanskoprávní nároky, které vznikly v souvislosti s trestným činem (čl. 122 odst. 1 StPO). Při výkladu pojmu „občanskoprávní nárok“ vychází švýcarská nauka z toho, že adhezní řízení je civilní řízení integrované do řízení trestního.³⁸ Předmět adhezního řízení je tudíž omezen na nároky, které mohou být předmětem řádného občanskoprávního řízení. Z toho důvodu nelze v adhezním řízení uplatňovat např. daňové pohledávky státu nebo nároky vyplývající z odpovědnosti Švýcarské konfederace a kantonů za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.³⁹

Podle švýcarské nauky⁴⁰ je adhezní řízení oproti řádnému občanskoprávnímu řízení omezeno v tom směru, že má charakter sporného řízení. Z hlediska druhů petitů je proto myslitelný zejména návrh na plnění a návrh na určení, případně návrh na vznik, změnu či zánik právního vztahu. Většina autorů⁴¹ se shoduje na tom, že v adhezním řízení nejsou přípustné návrhy ve věcech osobního stavu. Před trestním soudem se proto nelze domá-

³⁷ JStG (Jugendstrafgesetz) = zákon ze dne 20. června 2003 o trestním postihu mládeže.

³⁸ DOMENIG, J. *Die Adhäsionsklage im Bündner Strafprozess*. Zürich: Juris Druck, 1990, s. 53–54.

³⁹ RIKLIN, F. *Schweizerische Strafprozessordnung. Kommentar*. Zürich: Orell Füssli, 2010, s. 237.

⁴⁰ ISCH, U. *Die Stellung des Geschädigten im solothurnischen Strafprozess*. Bern: Biberist Bütiger, 1971, s. 82.

⁴¹ AESCHLIMANN, J. *Einführung in das Strafprozessrecht. Die neuen bernischen Gesetze*. Bern: Paul Haupt, 1997, s. 166; DOMENIG, J. *Die Adhäsionsklage im Bündner Strafprozess*. Zürich: Juris Druck, 1990, s. 55; ISCH, U. *Die Stellung des Geschädigten im solothurnischen Strafprozess*. Bern: Biberist Bütiger, 1971, s. 84; BOMMER, F. *Offensive Verletztenrechte im Strafprozess*. Bern: Stämpfli, 2006, s. 50–51.

hat např. stanovení neplatnosti manželství z důvodu spáchání trestného činu dvojího manželství (čl. 105 č. 1 ZGB). Stanovisko, že otázky osobního stavu do adhezního řízení nepatří, se obhazuje různým způsobem. Nejčastěji se uvádí, že s věcmi osobního stavu nejsou účastníci řízení z důvodu veřejného zájmu oprávněni volně disponovat (a proto se do sporného adhezního řízení nehodí), spory vyplývající z rodinného práva postrádají souvislost s trestným činem, anebo že provádění důkazů v záležitostech osobního stavu by mohlo kolidovat se zásadou rychlosti trestního řízení.⁴²

V rámci návrhu na plnění se lze v adhezním řízení domáhat např. náhrady škody (čl. 41 a n. OR), poskytnutí zadostiučinění (čl. 46 a násl. OR), vydání bezdůvodného obohacení, vydání věci (čl. 641 a n. ZGB), upuštění od neoprávněného zásahu do práva na ochranu osobnosti (čl. 28a odst. 1 č. 1 ZGB), odstranění následků neoprávněného zásahu do práva na ochranu osobnosti (čl. 28a odst. 1 č. 2 ZGB) nebo uveřejnění rozhodnutí (čl. 28a odst. 2 ZGB). V návrhu na určení může civilní žalobce žádat např. stanovení neplatnosti smlouvy, určení, že zásah do práva na ochranu osobnosti byl neoprávněný (čl. 28a odst. 1 č. 3 ZGB), nebo vyslovení, že zápis v pozemkové knize, nebo jeho výmaz, byl protiprávní (čl. 975 ZGB). V návrhu na vznik, změnu či zánik právního vztahu lze požadovat např. prohlášení neplatnosti závěti z důvodu spáchání trestného činu.

3. PRŮBĚH ŠVÝCARSKÉHO ADHEZNÍHO ŘÍZENÍ

Průběh švýcarského adhezního řízení lze rozdělit do 4 fází. Jsou jimi uplatnění občanskoprávního nároku (zahájení adhezního řízení), rozhodnutí o občanskoprávním nároku, opravné řízení, a výkon rozhodnutí.

3.1 Zahájení adhezního řízení

Adhezní řízení se zahajuje okamžikem, kdy poškozený (respektive jiné oprávněné osoby) učiní prohlášení vůči orgánům činným v trestním řízení, že se chce účastnit na trestním řízení jako civilní žalobce (čl. 122 odst. 3 StPO).

3.1.1 Čas pro podání prohlášení

Prohlášení, kterým poškozený vyjádří vůli účastnit se na trestním řízení jako civilní žalobce, je podle čl. 118 odst. 3 StPO možné učinit do konce přípravného řízení. Ustanovení čl. 94 odst. 1 StPO říká, že zmeškala-li strana trestního řízení lhůtu k procesnímu úkonu bez svého zavinění, může požádat o její navrácení. Pokud státní zástupce nesplní po zahájení přípravného řízení svou povinnost poučit o možnosti učinit prohlášení

⁴² Podle čl. 313 odst. 2 StPO provádí státní zástupce důkazy potřebné k rozhodnutí o civilní žalobě, pokud tím nezpůsobí podstatné průtahy v trestním řízení. Uvedené pravidlo je aplikovatelné i v řízení před soudem (srov. SCHMID, N. *Schweizerische Strafprozessordnung (StPO). Praxiskommentar*. 2. Auflage. Zürich: Dike, 2013, s. 607). Odmítne-li soud návrhy soukromého žalobce na provedení důkazů, je další postup v adhezním řízení závislý na tom, zda soud uzná obžalovaného vinným nebo ho viny zproští. Po vydání zprošťujícího rozsudku odkáže soukromého žalobce na občanskoprávní řízení. Vydá-li odsuzující rozsudek, je povinen rozhodnout o civilní žalobě alespoň co do základu a výši nároku přenechat na občanskoprávní řízení, nebo, je-li civilním žalobcem obětí, může soud plnohodnotně rozhodnout o jejím nároku poté, co rozhodne o vině a trestu obviněného.

(čl. 118 odst. 4 StPO), může poškozený žádat o navrácení lhůty, není-li osobou znalou práva a v trestním řízení nemá právního zástupce. V případě navrácení lhůty lze prohlášení učinit do počátku hlavního líčení.

3.1.2 Forma a obsah prohlášení

Prohlášení je třeba podat ústně nebo písemně do protokolu (čl. 119 odst. 1 StPO). Civilní žalobce by měl spolu s prohlášením uvést důvod a výši nároku spolu s důkazním prostředkem, kterého se dovolává (čl. 123 odst. 1 StPO). Chybí-li v okamžiku podání prohlášení tyto podstatné náležitosti, nezpůsobuje to neúčinnost civilní žaloby. To znamená, že i nevyčíslený a neodůvodněný návrh je způsobilý založit překážku litispendence nebo přerušit běh promlčecí lhůty. Důvod a výši občanskoprávního nároku může civilní žalobce doplnit nejpozději v závěrečné řeči (čl. 123 odst. 2 StPO). Důkazní prostředek je však povinen označit dřív, a to do konce dokazování v hlavním líčení (čl. 345 StPO).

3.1.3 Právní účinky prohlášení

Vznik překážky litispendence

Překážka litispendence je založena prohlášením poškozeného o tom, že se chce na trestním řízení účastnit jako civilní žalobce (čl. 122 odst. 3 StPO). S ohledem na časové možnosti podání prohlášení vzniká překážka zahájeného řízení ještě před tím, než se trestní věc dostane na podkladě obžaloby před soud. Již v tomto časném stadiu trestního řízení je podání totožného návrhu před civilním soudem vyloučeno. Na rozdíl od řádného občanskoprávního řízení⁴³ je v adhezním řízení překážka litispendence založena i nevyčísleným a neodůvodněným návrhem. Při zjišťování totožnosti věci v civilním řízení spoléhal zákonodárce na to, že předmět sporu, stejně jako účastníci, jsou trestným činem dostatečně vymezeny.

Přerušení promlčecí lhůty

Právo na náhradu škody a poskytnutí zadostiučinění se promlčuje v jednorroční subjektivní a desetileté objektivní promlčecí lhůtě (čl. 60 odst. 1 OR). Pokud je tato promlčecí doba kratší, než doba promlčení trestní odpovědnosti za ten trestný čin, z něhož občanskoprávní nároky pocházejí, řídí se promlčení nároků civilního žalobce delší promlčecí dobou (čl. 60 odst. 2 OR). Uplatněním občanskoprávních nároků v adhezním řízení dochází k přerušení promlčecí lhůty (čl. 135 odst. 2 OR). Jestliže trestní soud přizná občanskoprávní nárok, počíná běžet nová desetiletá promlčecí lhůta (čl. 127 OR). Odkáže-li civilního žalobce na občanskoprávní řízení, je k zachování účinků prohlášení nutno uplatnit právo u příslušného orgánu ve lhůtě jednoho měsíce od vydání nařízení o zastavení trestního stíhání, nebo od okamžiku nabytí právní moci rozsudku (čl. 63 ZPO⁴⁴). Civilní žalobce musí přitom počítat s kratšími promlčecími lhůtami podle čl. 60 odst. 1 OR, tj. roční subjektivní a desetiletou objektivní promlčecí lhůtou.⁴⁵

⁴³ Podle čl. 62 a 221 odst. 1 ZPO jsou obligatorními náležitostmi žaloby: označení účastníků (jejich zástupců), žalobní petit, výše nároku, vyličení rozhodujících skutečností, označení důkazů, datum a podpis.

⁴⁴ ZPO (Zivilprozessordnung) = zákon ze dne 19. prosince 2008, občanský soudní řád.

3.2 Rozhodnutí

Ve švýcarském adhezním řízení rozhoduje ve věci samé jen soud, jakožto nezávislý justiční orgán. Kromě toho mohou soudy a orgány činné v trestním řízení (tj. policie a státní zástupce) učinit záznam o určité právní skutečnosti (uznání nároku obviněným, narovnání mezi civilním žalobcem a obviněným, vzdání se práv ze strany poškozeného) nebo odkázat civilního žalobce na občanskoprávní řízení.

3.2.1 Meritorní rozhodnutí

Meritorním rozhodnutím se rozumí přiznání nároku, zamítnutí nároku a rozhodnutí o základu věci.⁴⁶ Podle čl. 126 odst. 1 StPO je soud povinen rozhodnout o uplatněných občanskoprávních nárocích při vydání odsuzujícího i zprošťujícího rozsudku. Není-li při vydání zprošťujícího rozsudku pro rozhodnutí o civilní žalobě podklad, soud ji odkáže na občanskoprávní řízení. Pravomocné přiznání nároku, zamítnutí nároku a rozhodnutí o základu věci tvoří překážku věci rozhodnuté.

Pro přiznání občanskoprávních nároků musí být splněny nejen hmotněprávní, nýbrž i obecné a zvláštní procesní podmínky. K obecným procesním podmínkám adhezního řízení patří zejména způsobilost být účastníkem řízení, procesní způsobilost, zastoupení procesně nezpůsobilého poškozeného, a neexistence překážky litispendence nebo překážky věci rozhodnuté. Zvláštním procesním předpokladem je včasný projev vůle stát se civilním žalobcem, způsobilý předmět adhezního řízení, poskytnutí jistoty,⁴⁷ prokázání důvodu a výše pohledávky, a neexistence důvodu pro odkázání na občanskoprávní řízení. Pokud se o části nároku vyskytnou pochybnosti, že podmínky na straně civilního žalobce jsou splněny, může soud přiznat jen část nároku, a zbytek odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních. Jestliže má soud za prokázané, že nepřiznaná část nároku civilnímu žalobci nenáleží, návrh v tomto rozsahu zamítne.

V praxi se vyskytují situace, kdy existence občanskoprávních nároků je pravděpodobná, ale jejich prokázání vyžaduje nepřiměřené náklady. Typicky pohledávky vyplývající z ublížení na zdraví, kdy zjištění výše náhrady škody a zadostiučinění by vyžadovalo rozsáhlé znalecké dokazování. V těchto případech švýcarský trestní řád umožňuje, aby soud rozhodl pouze o základu věci (čl. 126 odst. 3 StPO), tj. o odpovědnostním vztahu mezi obviněným a civilním žalobcem, a rozhodnutí o výši nároku přenechal na řízení ve věcech občanskoprávních. Ustanovení čl. 126 odst. 3 StPO *in fine* říká, že nároky nepatrné hodnoty rozhodne soud podle možnosti sám. Zákonodárce zde vycházel ze zkušenosti, že takové částky obvykle nevyžadují náročné dokazování. Co se ovšem rozumí „*nepatrnou hodnotou*“, švýcarský trestní řád neřeší. Část nauky⁴⁸ se domnívá, že tyto pohledávky by neměly přesahovat sumu 2000 CHF, neboť to je částka, o které mohou podle čl. 212 ZPO rozhodnout úřady provádějící smírčí řízení.

⁴⁵ REHBERG, J. Zum zürcherischen Adhäsionsprozess. In: P. Forstmoser – H. Giger – A. Heini – W. R. Schluep (Hrsg.), *Festschrift für Max Keller zum 65. Geburtstag*. Zürich: Schulthess, 1989, s. 629.

⁴⁶ SCHMID, N. *Handbuch des schweizerischen Strafprozessrechts*. 2. Auflage. Zürich: Dike, 2013, s. 279–280.

⁴⁷ Ustanovení čl. 125 StPO ukládá soukromému žalobci (s výjimkou obětí) povinnost složit na návrh obviněného finanční jistotu. O návrhu obviněného, výši jistoty, a lhůty pro poskytnutí plnění rozhoduje soud.

⁴⁸ NIGGLI, M. A. – HEER, M. – WIPRÄCHTIGER, H. *Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung*. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 842.

Z pravidla, že soud může o nároku civilního žalobce rozhodnout ve složitých případech jen co do základu, zná švýcarský trestní řád jednu výjimku. Ustanovení čl. 126 odst. 4 StPO říká, že pokud je v adhezním řízení navrhovatelem oběť, je soud za účelem úplného rozhodnutí o občanskoprávních nárocích oprávněn oddělit rozhodování o vině a trestu od rozhodnutí v adhezním řízení. Trestní řízení se v tomto případě rozdělí na dvě fáze. Soud nejprve rozhodne o vině a trestu obviněného. Poté předseda senátu jako samosoudce rozhodne o občanskoprávních nárocích oběti. V adhezním řízení je samosoudce, stejně jako senát, oprávněn přiznat občanskoprávní nárok v neomezené výši (čl. 124 odst. 1 StPO). Postup zakotvený ve čtvrtém odstavci čl. 126 StPO je třeba ve vztahu k mezitímnímu rozhodnutí podle třetího odstavce považovat za *lex specialis*. Proto i kdyby prokázání občanskoprávních nároků oběti vyžadovalo nepřiměřené náklady, měl by soud přistoupit k oddělenému projednávání, které vyčerpá celý předmět adhezního řízení.⁴⁹

Soud je oprávněn návrh civilního žalobce zamítnout, pokud není věcně legitimován (např. z důvodu přechodu nároku na právního nástupce).

3.2.2 Uznání nároku, narovnání a vzdání se práv

Ustanovení čl. 124 odst. 3 StPO říká, že uzná-li obviněný již uplatněné občanskoprávní nároky, zaznamená se to do protokolu a rozhodnutí, kterým se trestní řízení končí. Trestní řízení se končí odsuzujícím a zprošťujícím rozsudkem, trestním příkazem, nebo nařízením o zastavení trestního stíhání. Švýcarský trestní řád výslovně neupravuje, jak má soud postupovat v případě narovnání (čl. 316 StPO) nebo vzdání se práv ze strany poškozeného (čl. 120 odst. 1 StPO). V literatuře⁵⁰ je zastáván názor, že tyto právní skutečnosti se vyřizují stejnou formou, jako uznání nároku obviněným. Dojde-li mezi obviněným a civilním žalobcem k narovnání nebo se poškozený vzdá svých práv, poznamená se to do rozhodnutí, kterým se trestní řízení končí. Po nabytí právní moci ukončujícího rozhodnutí představuje záznam o uznání nároku, narovnání a vzdání se práv⁵¹ překážku věci rozhodnuté.

3.2.3 Odkázání na občanskoprávní řízení

Odkázání na občanskoprávní řízení znamená, že o předmětu adhezního řízení nebylo rozhodnuto meritorně. Takovým výrokem se civilnímu žalobci dává možnost, aby totožné nároky uplatnil před civilním soudem. Podle čl. 126 odst. 2 StPO se civilní žaloba odkáže na občanskoprávní řízení tehdy, když se trestní věc vyřizuje zastavením trestního stíhání nebo vydáním trestního příkazu, civilní žalobce nárok neodůvodnil nebo nevyčísil, na žádost obviněného neposkytl civilní žalobce jistotu, nebo byl obviněný zproštěn obžaloby, a pro rozhodnutí o občanskoprávním nároku není podklad. Kromě

⁴⁹ BOMMER, F. *Offensive Verletztenrechte im Strafprozess*. Bern: Stämpfli, 2006, s. 57–58.

⁵⁰ HAUSER, R. Das Adhäsionsurteil. In: J. Gauthier – D. F. Marty – N. Schmid (Hrsg.). *Aktuelle Probleme der Kriminalitätsbekämpfung*. Bern: Stämpfli, 1992, s. 213.

⁵¹ Vzdání se práv je nutno odlišit od zpětvzetí civilní žaloby (čl. 122 odst. 4 StPO). Pokud civilní žalobce před ukončením prvoinstančního hlavního líčení vezme svůj návrh zpět, může totožné občanskoprávní nároky opět uplatnit před civilním soudem.

prvních dvou důvodů je citované ustanovení logické, neboť soud nemůže rozhodnout o nárocích, které nebyly prokázány. U zastavení trestního stíhání a vydání trestního příkazu je problém v tom, že touto formou nerozhoduje jen státní zástupce, ale i soud. Státní zástupce není nezávislým justičním orgánem, který by měl právo rozhodovat o civilní žalobě. O občanskoprávních nárocích může rozhodovat jen soud. Proto je správné, že civilní žalobce je odkázán na občanskoprávní řízení, jestliže státní zástupce nařídí zastavení trestního stíhání (čl. 320 odst. 3 StPO) nebo vydá trestní příkaz (čl. 353 odst. 2 StPO). Pokud soud zastaví trestní stíhání (čl. 329 odst. 4 StPO) nebo rozhodne o platnosti trestního příkazu (čl. 356 odst. 2 StPO), není odkaz na občanskoprávní řízení na místě. Nařízení o zastavení trestního stíhání má totiž účinky zprošťujícího rozsudku (čl. 320 odst. 4 StPO) a trestní příkaz má podle čl. 354 odst. 3 StPO účinky odsuzujícího rozsudku.⁵²

3.3 Opravné prostředky

Švýcarské trestní řízení zná kantonální (stížnost, odvolání, obnova řízení) a spolkové (stížnost před Spolkovým soudem) opravné prostředky.

3.3.1 Opravné prostředky na úrovni kantonů

Obecně

Podle čl. 382 odst. 1 StPO je k podání opravného prostředku legitimována strana trestního řízení,⁵³ pokud má právem chráněný zájem na zrušení nebo změně napadeného rozhodnutí. Zájem na zrušení nebo změně rozhodnutí může mít podle Spolkového soudu pouze osoba, o jejíchž právech bylo rozhodnuto nepříznivě, a tento nepříznivý stav trvá.⁵⁴ Rozhodne-li příslušný orgán ve prospěch strany trestního řízení, chybí zájem na změně či zrušení rozhodnutí, a tím i legitimace k podání opravného prostředku.

Státní zástupce není v otázce občanskoprávních nároků stranou trestního řízení (čl. 104 odst. 1 písm. c) StPO *a contrario*). Z toho důvodu není oprávněn podat do výroku o občanskoprávním nároku žádný opravný prostředek.⁵⁵ Opravným prostředkem proti rozhodnutí o civilní žalobě disponují pouze obviněný a civilní žalobce. Po jejich smrti může opravný prostředek podat, nebo v již zahájeném opravném řízení pokračovat manžel, registrovaný partner, příbuzný v pokolení přímém, plnorodý a polorodý sourozenec, adoptivní rodiče, adoptovaný sourozenec nebo adoptované dítě (čl. 382 odst. 3 StPO).

V opravném řízení je civilní žalobce omezen v tom směru, že může brojit pouze proti výroku o občanskoprávním nároku a výroku o vině. V žádném případě nemůže

⁵² NIGGLI, M. A. – HEER, M. – WIPRÄCHTIGER, H. *Basler Kommentar. Schweizerische Strafprozessordnung. Jugendstrafprozessordnung*. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2010, s. 839.

⁵³ Ačkoliv se v čl. 382 odst. 1 StPO mluví pouze o stranách trestního řízení, právo k podání opravného prostředku mají také jiní účastníci trestního řízení. Podle čl. 105 odst. 2 StPO jim totiž k hájení jejich zájmů náleží procesní práva strany trestního řízení. Ze všech opravných prostředků přichází u těchto osob v úvahu stížnost. Tak např. soudní znalec je oprávněn podat stížnost proti uložené pořádkové pokutě.

⁵⁴ Švýcarsko. Spolkový soud. Rozhodnutí Spolkového soudu ze dne 27. března 1992. In: *Sbírka rozhodnutí Spolkového soudu*, ročník 118, svazek IV, s. 67.

⁵⁵ RIKLIN, F. *Schweizerische Strafprozessordnung. Kommentar*. Zürich: Orell Füssli, 2010, s. 591.

napadnout výrok o trestu (čl. 382 odst. 2 StPO). Další omezení vyplývá ze způsobu účasti civilního žalobce na trestním řízení. Vystupuje-li současně v roli trestního žalobce, je oprávněn napadnout výrok o vině bez dalšího. V opačném případě je oprávněn podat opravný prostředek proti výroku o vině jen tehdy, pokud by změna nebo zrušení výroku o vině měla vliv na výrok o občanskoprávním nároku.

Přezkumná činnost týkající se občanskoprávních nároků se od přezkumu výroků o vině a trestu⁵⁶ liší tím, že je ovládána zásadou projednací (čl. 391 odst. 1 písm. b) StPO). Bez výjimky proto platí, že orgán rozhodující o opravném prostředku je vázán rozsahem, ve kterém stěžovatel požaduje přezkoumání rozhodnutí nižší instance. Tato zásada je doplněna zákazem změny k horšímu, který je zakotven v čl. 391 odst. 3 StPO. Citované ustanovení říká, že rozhodnutí o občanskoprávním nároku nemůže být změněno v neprospěch civilního žalobce, pokud bylo napadeno pouze jím. Podal-li opravný prostředek proti výroku o občanskoprávním nároku jen obviněný, je ochrana proti méně příznivému rozhodnutí zajištěna čl. 391 odst. 2 StPO, který zakazuje jakoukoliv změnu k horšímu, byl-li opravný prostředek podán v prospěch obviněného.

Stížnost

Kromě rozsudku soudu první instance lze stížností brojit proti všem ostatním nepravomocným rozhodnutím soudu nebo orgánů činných v trestním řízení, tj. proti usnesení, nařízení nebo jinému procesnímu úkonu. Ze strany civilního žalobce připadá v úvahu zejména stížnost proti nařízení o zastavení nebo odložení trestního stíhání. Kromě výroku, kterým se trestní stíhání zastavuje, je civilní žalobce oprávněn napadnout také výrok ukládající povinnost k náhradě nákladů řízení⁵⁷ nebo odškodnění obviněného.⁵⁸ Nápravy výroku ukládajícího povinnost k náhradě nákladů řízení⁵⁹ nebo odškodnění civilního žalobce⁶⁰ obsaženého v nařízení o zastavení trestního stíhání se může domáhat i obviněný. V stížnosti lze namítat skutkové vady (neúplná nebo nesprávná skutková zjištění), právní vady (porušení právních norem, překročení nebo zneužití diskreční pravomoci, odepření práv, průtahy v trestním řízení), nebo nepřiměřenost (čl. 393 odst. 2 StPO). Proti rozhodnutí o stížnosti je přípustná jen stížnost u Spolkového soudu.

⁵⁶ V otázce viny a trestu dominuje zásada vyhledávací (srov. čl. 6 a čl. 391 StPO).

⁵⁷ Soukromému žalobci lze uložit povinnost nahradit náklady trestního řízení, které způsobil svými návrhy souvisejícími se soukromoprávním nárokem (čl. 427 odst. 1 StPO). Vystupuje-li soukromý žalobce v roli trestního žalobce, lze mu uložit povinnost nahradit náklady trestního řízení, pokud ze zlomyslnosti nebo z hrubé nedbalosti zapříčinil zahájení trestního stíhání, nebo ztěžoval jeho průběh (čl. 427 odst. 2 StPO).

⁵⁸ Na návrh obviněného může být soukromému žalobci uložena povinnost přiměřeně odškodnit náklady, které byl obviněný nucen vynaložit v souvislosti s návrhy soukromého žalobce ohledně soukromoprávního nároku (čl. 432 odst. 1 StPO).

⁵⁹ Zásadně platí, že obviněný je povinen nést náklady trestního řízení tehdy, byl-li uznán vinným (čl. 426 odst. 1 StPO). Pokud byl vydán zprošťující rozsudek, nebo bylo zastaveno trestní stíhání, nelze obviněnému tuto povinnost uložit s výjimkou případů, kdy obviněný zaviněným protiprávním jednáním zapříčinil zahájení trestního stíhání nebo ztěžoval jeho průběh (čl. 426 odst. 2 StPO).

⁶⁰ Povinnost k přiměřenému odškodnění nutných nákladů může být obviněnému uložena za předpokladu, že obviněný je povinen nést náklady řízení podle čl. 426 odst. 2 StPO, a soukromý žalobce o odškodnění požádal (čl. 433 odst. 1 písm. b) StPO).

Odvolání

Odvolání může směřovat proti nepravomocnému rozsudku soudu první instance. Výsledek adhezního řízení lze odvoláním napadnout jen tehdy, když soud rozhodl meritorně.⁶¹ Odkázal-li prvoinstanční soud civilního žalobce na občanskoprávní řízení, není odvolání proti rozsudku přípustné. Ustanovení čl. 398 odst. 3 StPO říká, že důvodem odvolání jsou skutkové vady (neúplná nebo nesprávná skutková zjištění), právní vady (porušení právních norem, překročení nebo zneužití diskreční pravomoci, odepření práv, průtahy v trestním řízení), nebo nepřiměřenost. Podá-li některý z oprávněných subjektů odvolání pouze do výroku o občanskoprávním nároku, nesmí být rozsah přezkoumávání širší, než u rozsudku v občanskoprávním řízení (čl. 398 odst. 5 StPO). Ustanovení čl. 308 odst. 2 ZPO říká, že v majetkoprávních sporech je odvolání přípustné, když hodnota sporu činí nejméně 10 000 CHF. Rozsudek znějící na nižší sumu lze napadnout pouze stížností. Rozdíl mezi těmito opravnými prostředky záleží v důvodech, pro které je lze podat. Zatímco v odvolání lze namítat nesprávné právní posouzení a nesprávná skutková zjištění (čl. 310 ZPO), v stížnosti lze vedle nesprávného právního posouzení zpochybnit jen ta skutková zjištění, která jsou evidentně nesprávná (čl. 320 ZPO). Omezení vyplývající z čl. 398 odst. 5 StPO neplatí, pokud je spolu s výrokem o občanskoprávních nárocích napaden také výrok o vině nebo trestu.

Obnova řízení

Návrhem na obnovu řízení lze napadnout pravomocný rozsudek prvoinstančního soudu, rozsudek odvolacího soudu, pravomocný trestní příkaz, pravomocné rozhodnutí soudu ve výkonovacím řízení nebo pravomocné rozhodnutí soudu ukládající ochranné opatření (čl. 410 odst. 1 StPO). Obnova řízení je přípustná rovněž proti rozhodnutím Spolkového soudu (čl. 121 BGG⁶²) a Spolkového trestního soudu. Důvodem návrhu na obnovu řízení jsou nové skutečnosti nebo důkazy, které odůvodňují zprošťující rozsudek, podstatně mírnější nebo přísnější trest odsouzené osoby, nebo odsouzení osoby, u které došlo k zproštění obžaloby. Dalším důvodem je existence trestného činu, který měl vliv na napadené rozhodnutí, nebo porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Návrh na obnovu řízení jen proti výroku o občanskoprávním nároku je přípustný, pokud jej dovoluje také občanské právo procesní. Civilněprocesní podmínky pro žádost o obnovu řízení jsou stanoveny v čl. 328–333 ZPO. Kromě důvodu záležejícího v spáchání trestného činu, který měl vliv na napadené rozhodnutí, jsou tyto podmínky shodné s podmínkami uvedenými v čl. 410 StPO.

3.3.2 Opravné prostředky na úrovni Spolku

Proti rozhodnutí poslední kantonální instance a rozhodnutí Spolkového trestního soudu⁶³ je přípustná stížnost u Spolkového soudu (čl. 80 odst. 1 BGG). K podání tohoto

⁶¹ RIKLIN, F. *Schweizerische Strafprozessordnung. Kommentar*. Zürich: Orell Füssli, 2010, s. 611–612.

⁶² BGG (Bundesgerichtsgesetz) = zákon ze dne 17. června 2005 o Spolkovém soudu.

⁶³ Pravomoc Spolkového trestního soudu je založena čl. 23 a 24 StGB. Spolkový trestní soud koná řízení např. o hospodářských trestných činech, korupčních trestných činech, trestných činech úředníků, trestných činech proti míru, lidskosti a válečných trestných činech, nebo ve věcech organizovaného zločinu.

mimořádného opravného prostředku je legitimován ten, kdo se účastnil řízení v předcházejícím stupni nebo nedostal příležitost se ho účastnit a má právem chráněný zájem na zrušení nebo změně napadeného rozhodnutí. Důvodem stížnosti mohou být skutkové i právní vady. V rámci právních vad lze vytýkat porušení spolkového práva (spolková ústava, spolkové zákony, spolková nařízení), mezinárodního práva nebo ústavního práva kantonů. Nesprávnost skutkových zjištění lze namítat jen tehdy, pokud obsahují zřejmé nesprávnosti. Na rozdíl od stížnosti v občanskoprávních věcech⁶⁴ není stížnost v trestních věcech podmíněna minimální výší hodnoty sporu (čl. 78 a n. BGG). Podle čl. 78 odst. 2 písm. a) BGG se však za „*trestní věc*“ považuje jen takové rozhodnutí o občanskoprávních nárocích, které se má projednat spolu s rozhodnutím o vině. Spolkový soud vyložil tuto podmínku tak, že civilní žalobce může podat stížnost ohledně občanskoprávních nároků bez ohledu na jejich výši, jestliže poslední instance rozhodla jak otázku občanskoprávních nároků, tak otázku viny. Pokud byly před poslední instancí sporné pouze občanskoprávní nároky, je stížnost přípustná jen za podmínek stížnosti v občanskoprávních věcech, tj. jde-li o nároky v minimální hodnotě 30 000 CHF. V případě, že by stížnost nebyla z důvodu nedostatečné výše hodnoty sporu přípustná, lze se domáhat nápravy cestou ústavní stížnosti (čl. 113 BGG). Subsidiární podání ústavní stížnosti však není možné, pokud v poslední instanci rozhodl Spolkový trestní soud.

3.4 Výkon rozhodnutí

Rozhodnutí o občanskoprávním nároku je vykonatelné okamžikem nabytí právní moci.⁶⁵ Rozhodnutí se stává pravomocným, pokud marně uplyne lhůta pro podání opravného prostředku, oprávněné osoby se vzdají opravného prostředku, nebo již podaný opravný prostředek vezmou zpět, o opravném prostředku se nerozhodne,⁶⁶ nebo jej orgán rozhodující o opravném prostředku zamítne (čl. 437 odst. 1 StPO). Podle čl. 437 odst. 2 StPO nabývá rozhodnutí v uvedených případech právní moci zpětně ke dni jeho vyhlášení. Rozhodnutí, proti němuž není opravný prostředek přípustný, je pravomocné dnem vyhlášení (čl. 437 odst. 3 StPO).

Ze všech opravných prostředků má odkladný účinek pouze odvolání (čl. 402 StPO). U stížnosti a obnovy řízení rozhoduje o suspenzivním účinku orgán rozhodující o těchto opravných prostředcích (čl. 387 StPO). Po podání stížnosti před Spolkovým soudem může být výjimečně rozhodnuto o suspenzivním účinku, avšak jen ve vztahu k výroku o nepodmíněném trestu odnětí svobody a ochranném opatření, které zbavuje osobní svobody (čl. 103 odst. 2 písm. b) BGG), nikoli ve vztahu k výroku o občanskoprávním nároku.

⁶⁴ Podle čl. 74 odst. 1 BGG je stížnost v majetkoprávních záležitostech přípustná jen tehdy, pokud výše hodnoty sporu činí v pracovněprávních kauzách a v kauzách zabývajících se nájmem minimálně 15 000 CHF a v ostatních kauzách 30 000 CHF. Při nesplnění podmínky minimální výše hodnoty sporu je stížnost přípustná pouze tehdy, když jde o právní otázku zásadního významu, stížnost směřuje proti rozhodnutím v insolvenčním řízení nebo proti rozhodnutí Spolkového patentového soudu.

⁶⁵ RIKLIN, F. *Schweizerische Strafprozessordnung. Kommentar*. Zürich: Orell Füssli, 2010, s. 660.

⁶⁶ O opravném prostředku se nerozhodne např. tehdy, když soukromý žalobce po výzvě předsedy senátu odmítne poskytnout jistotu na náklady opravného řízení a odškodnění (čl. 383 odst. 2 StPO), nebo když opravný prostředek ani po výzvě příslušného orgánu neobsahuje podstatné náležitosti (tj. napadené výroky, odůvodnění a důkazní prostředek).

Podle čl. 443 StPO se výkon rozhodnutí o občanskoprávním nároku řídí civilním právem procesním a zákonem o vymáhání dluhů a konkurzu. Pokud pravomocné rozhodnutí přiznává peněžité plnění, vykoná se podle zákona o vymáhání dluhů a konkurzu (čl. 38 SchKG). Ukládá-li obviněnému jinou povinnost než zaplacení peněžité částky, řídí se jeho výkon občanským soudním řádem (čl. 335 odst. 2 ZPO).

ZÁVĚR

Adhezní řízení je část trestního řízení, v níž soud rozhoduje o občanskoprávních nárocích, které vznikly v souvislosti s trestným činem. Ve Švýcarsku se o těchto nárocích rozhoduje podle mimotrestních hmotněprávních předpisů (zejména občanského práva), ale ve formě trestního řízení. Subsidiárně se aplikuje občanský soudní řád.

Subjektem švýcarského adhezního řízení jsou jak orgány veřejnoprávní – vrchnostenské (soud, státní zástupce, policie), tak osoby soukromého práva. Jelikož adhezní řízení má charakter sporu mezi dvěma stranami, konkrétně mezi osobou, která v něm uplatňuje občanskoprávní nároky (civilní žalobce), a osobou, která má tyto nároky uspokojit (dospělý, mladistvý, nebo právnická osoba, proti nimž se trestní řízení vede), mají na existenci tohoto řízení, a postup v něm, největší vliv právě tyto dva subjekty. Civilním žalobcem se může stát poškozená fyzická nebo právnická osoba, oběť, příbuzní oběti, nebo právní nástupce poškozeného. Z právních nástupců poškozeného může civilní žalobu podat nebo v již podané civilní žalobě pokračovat jen ten, který nároky poškozeného nabyt ze zákona. Pokud fyzická nebo právnická osoba nabytla občanskoprávní nároky z jiného právního důvodu (např. smlouvou o postoupení pohledávky), nevstupuje do procesních práv poškozeného.

Omezení právních nástupců na osoby, jež nároky poškozeného nabyly ze zákona, je podle mého názoru chybné. Institut adhezního řízení byl vytvořen proto, aby se občanskoprávní nároky, které se v trestním řízení prokazují z úřední povinnosti, nemusely odkazovat na civilní řízení. Pokud se právní nástupci odkazují na občanskoprávní řízení jen z toho důvodu, že pohledávky nenabyli ze zákona, je to v rozporu s procesní ekonomikou, již se adhezní řízení dovolává. V rámci připravované rekonstrukce českého trestního práva procesního proto doporučuji zachovat pravidlo obsažené v § 45 odst. 3 trestního řádu, které umožňuje vstoupit do procesních práv poškozeného všem právním nástupcům.

Předmětem švýcarského adhezního řízení mohou být podle čl. 122 odst. 1 StPO všechny občanskoprávní nároky, které vznikly v souvislosti s trestným činem. Okruh těchto nároků byl pod vlivem nauky a praxe zúžen ve dvou směrech. Předně se musí jednat o nároky, které mohou být předmětem řádného občanskoprávního řízení. Z toho důvodu nelze v adhezním řízení uplatňovat např. daňové pohledávky státu, nebo nároky vyplývající z odpovědnosti Švýcarské konfederace a kantonů za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. V adhezním řízení pak mohou být uplatněny jen takové nároky, které jsou typické pro sporný civilní proces, zejména nároky na plnění.

Předmět švýcarského adhezního řízení je podle mého názoru příliš široký. Pojem „občanskoprávní nárok“ zahrnuje nejen nároky na plnění, ale také nároky na určení,

nároky na vznik, změnu nebo zánik právního vztahu a statusové nároky. Účelem trestního řízení přitom není projednávání občanskoprávních nároků, ale urychlené rozhodnutí o vině a trestu obviněného. Adhezní řízení by tedy mělo mít takové proporce, aby bylo možné tohoto cíle dosáhnout. Dokazování nároků na plnění, zejména nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení úzce souvisí s dokazováním viny, neboť existence škody je znakem skutkové podstaty trestného činu. Určovací, právotvorné a statusové žaloby souvisejí s předmětem trestního řízení jen volně. Navíc jde o návrhy, které pravidelně vyžadují složité dokazování. Tyto záležitosti by proto měly zůstat ve výlučné pravomoci civilních soudů.

Švýcarské adhezní řízení se zahájí prohlášením poškozeného, že se chce účastnit na trestním řízení jako civilní žalobce. Ústní nebo písemné prohlášení je možné učinit vůči orgánům činným v trestním řízení nejpozději do konce přípravného řízení. Podání prohlášení má za následek vznik překážky litispendence a přerušení běhu promlčecí lhůty.

Časový limit pro zahájení adhezního řízení je podle mého názoru správný. V českém adhezním řízení je možné uplatňovat soukromoprávní nároky v neomezené výši. Na rozdíl od Švýcarska má poškozený právo uplatnit své nároky až do zahájení dokazování v hlavním líčení (§ 206 odst. 2 trestního řádu). Takovou právní úpravu nepovažuji za správnou, neboť obviněný se o skutečnosti, že poškozený proti němu uplatňuje pohledávky někdy i v milionových částkách dozvídá na poslední chvíli, těsně před zahájením jeho výslechu v hlavním líčení. Na návrh poškozeného pak musí reagovat bez jakékoli přípravy. Obviněný by však měl mít možnost hájit se nejen proti obžalobě státního zástupce, ale také proti návrhu poškozeného v adhezním řízení. Předpokladem důkladné obhajoby je, že se o návrhu poškozeného dozví ještě v přípravném řízení, tj. v rámci prostudování spisů a učinění návrhů na doplnění dokazování (§ 166 trestního řádu). *De lege ferenda* proto doporučuji změnit ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu tak, že poškozený je povinen své nároky uplatnit do konce přípravného řízení.

Ve švýcarském adhezním řízení rozhoduje o občanskoprávních nárocích soud, jakožto nezávislý justiční orgán. Soud může nárok přiznat, zamítnout nebo rozhodnout o základu věci. Kromě toho jsou soudy a orgány činné v trestním řízení (tj. policie a státní zástupce) oprávněny učinit záznam o určité právní skutečnosti (uznání nároku obviněným, narovnání mezi civilním žalobcem a obviněným, vzdání se práv ze strany poškozeného) nebo odkázat civilního žalobce na občanskoprávní řízení. Meritorní rozhodnutí o občanskoprávních nárocích není podmíněno vydáním odsuzujícího rozsudku. Švýcarský trestní řád ukládá povinnost rozhodnout o nárocích civilního žalobce i při vydání zprošťujícího rozsudku. Určitou zvláštností je možnost soudu oddělit rozhodování o vině a trestu od rozhodování o nároku civilního žalobce.

Mezi českým a švýcarským adhezním řízením nacházíme čtyři zásadní rozdíly, konkrétně možnost vydat zamítavé rozhodnutí, mezitímní rozsudek, rozhodnout o občanskoprávních nárocích v zprošťujícím rozsudku, a možnost oddělit rozhodnutí o vině a trestu od rozhodnutí o civilní žalobě.

Zamítnutí nároku znamená jeho definitivní ztrátu. Pokud by trestní soud mohl v adhezním řízení nárok zamítnout, nemusel by se totožným nárokem zabývat civilní soud. Přes důsledné naplnění zásady procesní ekonomie nelze tento instrument pro české právní prostředí doporučit. V procesu rozhodování o soukromoprávních nárocích

totiž nelze vyloučit, že soud vydá nesprávné rozhodnutí. Zavedení možnosti zamítavého výroku by proto vyžadovalo rozšíření opravných prostředků poškozeného o dovolání a obnovu řízení, které by přinesly další zdržení trestního řízení.

Mezitímní rozsudek se využívá ve sporech o náhradu škody, kdy se nejprve určí základ nároku, tj. odpovědnostní vztah mezi škůdcem a poškozeným, a poté se zjišťuje jeho výše. Ve švýcarském adhezním řízení má mezitímní rozsudek význam, neboť civilní soud není při posuzování soukromoprávních nároků poškozeného vázán odsuzujícím rozsudkem trestního soudu (čl. 53 OR). V českém adhezním řízení by institut mezitímního rozsudku neměl smysl, neboť civilní soud je podle § 135 odst. 1 o. s. ř. vázán rozhodnutím o tom, že byl spáchán trestný čin. Pokud trestní soud vynese odsuzující rozsudek, je civilní soud vázán konstatováním, že fyzická nebo právnická osoba způsobila následek v podobě škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení zaviněným protiprávním jednáním. Protiprávní jednání, škoda, příčinná souvislost a zavinění jsou zároveň předpoklady vzniku občanskoprávní odpovědnosti. V případě, že poškozený podá proti odsouzenému žalobu o náhradu škody, má civilní soud otázku pasivní legitimace závazně vyřešenu.

Soud zproští obžalovaného obžaloby, jestliže nebylo prokázáno, že spáchal skutek, který je předmětem trestního řízení. Možnost rozhodnout o nárocích poškozeného by se v praxi příliš nevyužívala. Pokud v trestním řízení nebylo zjištěno protiprávní jednání, následek, příčinná souvislost a zavinění, bude většinou chybět také podklad pro rozhodnutí o nárocích poškozeného. V připravované rekodifikaci českého trestního práva procesního by proto bylo vhodné setrvat na pravidle obsaženém v § 228 odst. 1 trestního řádu, podle kterého je odsuzující rozsudek podmínkou pro meritorní rozhodnutí o soukromoprávních nárocích, jakož i na § 229 odst. 3 trestního řádu.

Možnost oddělit rozhodnutí o vině a trestu od rozhodnutí o občanskoprávních nárocích vede k vynesení dvou rozsudků. Tento postup by však mohl komplikovat opravné řízení, neboť jde o výroky, které na sebe navazují. Proto si myslím, že o těchto otázkách by mělo být rozhodnuto v jediném rozsudku.

Ve švýcarském adhezním řízení jsou proti rozhodnutí o občanskoprávním nároku přípustné dva řádné (stížnost, odvolání) a dva mimořádné (obnova řízení, stížnost před Spolkovým soudem) opravné prostředky. Opravné prostředky může využít obviněný a civilní žalobce, pokud soud rozhodl v jejich neprospěch. Civilní žalobce je oproti obviněnému omezen v tom směru, že nemůže žádat přezkum výroku o trestu. V opravném řízení může napadnout jen výrok o občanskoprávním nároku a výrok o vině.

Právo poškozeného na podání opravného prostředku proti výroku o vině má své opodstatnění, neboť výrok o soukromoprávním nároku úzce souvisí s výrokem o vině. Nemůže-li poškozený napadnout výrok o vině (§ 246 odst. 1 písm. d) trestního řádu *a contrario*), nemůže často docílit ani změny výroku o náhradě škody, nemajetkové újmě a vydání bezdůvodného obohacení. Například poškozený není oprávněn podat odvolání proti výroku zprošťujícího rozsudku, kterým ho soud odkázal na občanskoprávní řízení, neboť by se tím domáhal jiného výroku o vině. Toto omezení však nezhoršuje hmotněprávní postavení poškozeného. Pokud soud v odsuzujícím nebo zprošťujícím rozsudku odkáže poškozeného na občanskoprávní řízení, je oprávněn svůj nárok opět uplatnit před civilním soudem, a to v rozsahu, v jakém nedošlo k jeho přiznání. Při projednávání tohoto nároku není civilní soud vázán důvody, za nichž došlo ke zproštění

obžaloby (§ 135 odst. 1 o. s. ř. *a contrario*), nebo odkázání poškozeného na jiné příslušné řízení. Např. neprokáže-li se v trestním řízení podvodné jednání (§ 209 tr. zák.), neznamená to, že civilní soud nemůže v otázce zavinění dospět k opačnému závěru, a posléze uložit žalovanému povinnost k náhradě škody z důvodu úmyslného zamlčení podstatných skutečností. Při úvahách nad opravnými prostředky poškozeného nelze rovněž zapomínat na skutečnost, že české trestní právo nezná návrhové delikty. Poškozený nemá právo podat soukromou žalobu v trestním řízení. Trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby podané státním zástupcem. Přiznání opravného prostředku proti výroku o vině by proto kolidovalo se zásadou obžalovací (§ 2 odst. 8 tr. ř.) a čl. 80 odst. 1 Ústavy ČR.

Adhesion Proceedings in Switzerland – Inspiration for Czech Lawmaker

Andrea Beranová

Abstract: *The article contains an analysis of Swiss adhesion proceedings. In the first chapter I focus on the parties to adhesion proceedings, i.e. on the individual who asserts civil claims (civil claimant), as well as on the person who is supposed to settle these claims (accused). In the second chapter I specify civil claims, which are the subject-matter of adhesion proceedings. In the last chapter I describe the course of adhesion proceedings in four stages – the commencement of adhesion proceeding, the decision on civil claims, appellate hearing procedure and enforcement of judgement. Following the analysis of Swiss legal regulation I put forward proposals for the Czech lawmaker.*

Key words: *the injured, adhesion proceedings, criminal proceedings*